
LÄNSI-SUOMEN ÄLYKKÄÄN ERIKOISTUMISEN STRATEGIOIDEN VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTI ETELÄ-POHJANMAA

Raportti 12.9.2019

Länsi-Suomi • Västra Finland

owalgroup

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

I TAUSTA JA TAVOITTEET

RAPORTTI 12.9.2019

Länsi-Suomi • Västra Finland

Arviointi on toteutettu osana Euroopan aluekehitysrahastosta (EAKR) tuettua Uutta luovat maakunnat -hanketta. Pirkanmaan liiton toteuttaman hankkeen yhteistyökumppaneina olivat Etelä-Pohjanmaan liitto, Keski-Suomen liitto, Pohjanmaan liitto ja Satakuntaliitto

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

ARVIOINNIN TAUSTA JA TAVOITTEET

Arviointi on toteutettu osana Länsi-Suomen viiden maakunnan (Etelä-Pohjanmaan, Keski-Suomen, Pirkanmaan, Pohjanmaan ja Satakunnan) älykkään erikoistumisen strategioiden vaikuttavuuden arviointia. Tavoitteena on ollut selvittää älykkään erikoistumisen strategian vaikuttavuutta erityisesti rakennerahastohankkeiden hakijoiden ja toteuttajien toimien kautta. Keskeisiä teemoja ja arviointikysymyksiä ovat olleet.

- **Vaikuttavuus:** älykkään erikoistumisen strategioista saavutettu hyöty eri organisaatioille sekä vaikuttavuus ja vaikuttavuuden vahvistaminen.
- **Tunnettuus:** älykkään erikoistumisen strategioiden tunnettuus ja sen kehittäminen.
- **Verkostoituminen:** verkostoituminen ja kumppanuudet omassa maakunnassa, Länsi-Suomessa, kansallisesti ja kansainvälisesti.
- **Jatkon suunnittelu:** maakuntien älykkään erikoistumisen teemojen edistäminen jatkossa.

ARVIOINNIN TOTEUTUS

MENETELMÄT JA AINEISTOT

TAUSTA-AINEISTOT

Arvioinnissa on hyödynnetty runsaasti kirjallisia lähteitä (esim. maakuntaohjelmat, arvioinnit, toimintakertomukset, selvitykset ml. alueiden vahvuksien analyysit).

HAASTATTELUT

Arviointia varten on haastateltu jokaisesta maakunnasta maakuntaliittojen, korkeakoulujen, järjestöjen, kuntien, viranomaisten ja yritysten edustajia. Kukin maakuntaliitto nimesi alueensa haastateltavat tahot. Yhteensä haastatteluja toteutettiin 52 kappaletta, ja ne jakautuivat melko tasan maakuntien kesken. Etelä-Pohjanmaalla haastatteluihin osallistui 8 henkilöä.

SÄHKÖINEN KYSELY

Keskeisen tietolähteen muodosti myös 4.-18.6.2019 auki ollut sähköinen kysely, johon vastasi yhteensä 102 vastaajaa. Kysely oli poltuksen avulla kevyesti räätälöity eri maakuntien vastaajille. Etelä-Pohjanmaalla kyselyyn vastasi 25 henkilöä.

II ETELÄ-POHJANMAA

ETELÄ-POHJANMAA

ÄLYKKÄÄN ERIKOISTUMISEN STRATEGIAN PAINOPISTEET

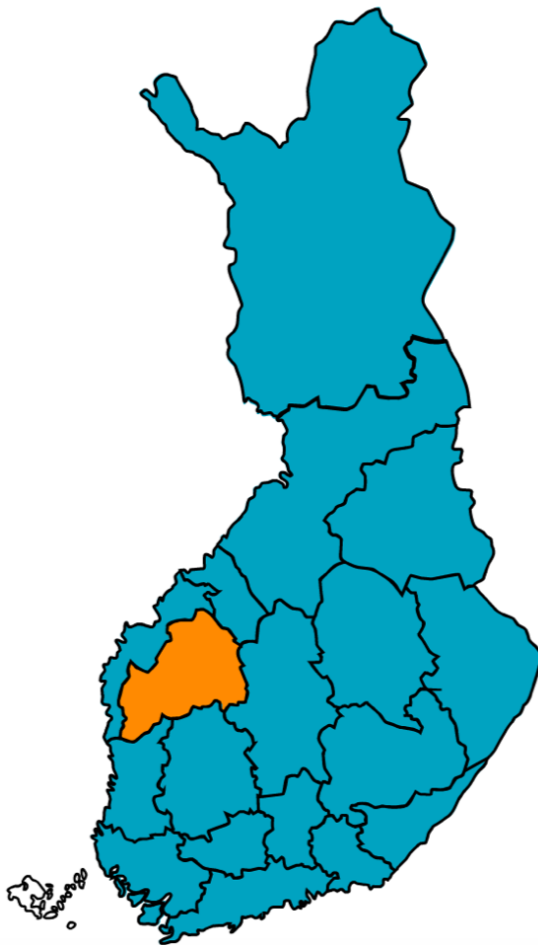
Etelä-Pohjanmaan maakunnassa asuu 191 000 asukasta. Maakunnassa on 17 kuntaa.
Keskuskaupunkina on Seinäjoki, jossa on noin 60 000 asukasta.

Älykkään erikoistumisen strategiassa tavoitteeksi on asetettu elinkeinoelämän uudistumista ja ja tulevaisuuden osaamistarpeita varten seuraavaa: 1) Etelä-Pohjanmaa haluaa olla aktiivisesti ratkaisemassa ruoka-alan ja nousevan biotalouden globaaleja haasteita, 2) Etelä-Pohjanmaa sitoutuu uudistamaan teollisuutta, rakentamista ja palvelusektoria älykkäämmäksi ja resurssitehokkaaksi ja 3) Etelä-Pohjanmaa hyödyntää täysimääräisesti kasvavan palvelu- ja elämystuotannon mahdollisuudet.

Älykkään erikoistumisen strategiassa on kolme painopistealuetta:

- Kestävät ruokajärjestelmät ja biotalouden uudet ratkaisut
- Älykkäät ja energiatehokkaat järjestelmät
- Uudistuva palvelu- ja elämystuotanto

Vahvuutena on, että painopisteistä älykkäät ja energiatehokkaat järjestelmät edistää myös muun muassa ruokajärjestelmien kehittämistä. "Ruokamaakunnan" BKT:sta merkittävä osa tulee maa- ja elintarviketaloudesta.

ETELÄ-POHJANMAA

STRATEGIAN TUNNETTUUS ALUEELLA

Älykkään erikoistumisen kärjet mukailevat hyvin Etelä-Pohjanmaan vahvuuksia: maakunta erottuu valtaosasta maakuntia maa-, metsä- ja kalatalous –toimialojen merkittävyydellä. Myös alueen toimijat pitävät kärkeä luontevina valintoina alueen profiiliin huomioiden.

Älykkään erikoistumisen painopisteet ovat tunnettuja, mutta harva tuntee strategia-asiakirjan. Kyselyn vastaajista valtaosa tunsikin maakunnan erikoistumisen painopisteet hyvin tai erittäin hyvin. Kuitenkin varsinainen strategia-asiakirja oli monelle vastaajalle vieras.

Älykkään erikoistumisen strategia on integroitunut kiinteästi maakunnan suunnitteluun. Strategia tiivistää taustalla

olevaa maakuntasuunnitelmaa ja -ohjelmaa osaamisen osalta. Strategiaa pidetään aineettomien vahvuuksien kehittämisen suunnitelmana.

Strategiassa tehdyt valinnat ovat rohkaisseet TKI-toiminnan keskittämistä älykkään erikoistumisen painopisteisiin. Tämä taas on edistänyt toimintaa ja kannustanut työstämään uusia hankkeita sekä maakunnan sisällä että kansainvälisesti. Jatkossa yrityksiä tulee kannustaa panostamaan vielä nykyistä enemmän TKI-toimintaan.

Älykkään erikoistumisen strategia on tukenut keskustelua siitä, mitkä ovat Etelä-Pohjanmaan vahvuudet.

”Älykkään erikoistumisen strategia on ikään kuin markkinoinnin dokumentti, joka on suunnattu maakunnan ulkopuolelle – on englanniksi viesti maailmalle.”

”On vaikeaselkoinen ohjelma. Teksti pitäisi saada yritysten kielelle. Suodattajia tarvitaan.”

ETELÄ-POHJANMAA

STRATEGIAN VAIKUTTAVUUS ALUEELLA

Hyödyt

Hyödyt ilmenevät eniten siten, että strategia on mahdollistanut kehittämishankkeita, ja että strategia on tuonut uusia verkostoja ja kumppanuuksia. Painopistealueista hyödyt koskevat toistaiseksi erityisesti ruokajärjestelmiä ja älykkäitä sekä energiatehokkaita järjestelmiä.

Sen sijaan hyödyt eivät ole liiketoiminnallisesti merkittäviä. Uutta liiketoimintaa on syntynyt vain niukasti, mutta strategian nähtiin vahvistaneen olemassa olevaa liiketoimintaa. Haastattelujen mukaan haasteena on, että ainoastaan vain noin 100-200 yritystä hakee uutta kilpailuetua, verkostoa tai kansainvälistymistä. Etelä-Pohjanmaalla yritykset panostavat TKI-toimintaan vähemmän kuin muualla Suomessa.

Vaikuttavuuden vahvistaminen

Vaikuttavuuden vahvistamiseksi tulisi osallistua nykyistä enemmän isoihin kansainvälisiin hankkeisiin. Ongelmana nähtiin, että Etelä-Pohjanmaalla ei ole riittävästi tarvittavia resursseja eli tekijöitä, joilla on kansainväliset verkostot sekä vahvaa kokemusta kansainvälisten hankkeiden hallinnosta.

Hankkeista ei ole levinnyt laajasti tietoa. Onnistuneista hankkeista tulisi viestiä nykyistä enemmän. Yritykset kuuntelevat parhaiten yrityksiä. Esimerkiksi tulisi popularisoida visuaalisesti sitä, mitä älykkään erikoistumisen osaaminen tarkoittaa, ja mitä Etelä-Pohjanmaalla on saatu aikaan.

"Kansainvälistyminen koetaan yrityksissä vaikeana (mieluummin kotimaiset asiakkaat). Suunta on parempaan, mutta vauhti on tuskastuttavan hidas."

"Systeemistä osaamista pitäisi olla Suomessa lisää."

ETELÄ-POHJANMAA

STRATEGIAN VAIKUTUKSET VERKOSTOIHIN JA KUMPPANOITUMISEEN

Erityisesti kansainvälinen yhteistyö ja maakunnan sisäinen yhteistyö ovat vahvistuneet. Kyselyn vastaajista valtaosa oli sitä mieltä, että strategia on tuonut uusia verkostoja ja kumppanuuksia. Strategiassa käsiteltyjä toimenpiteitä on vaikea toteuttaa ilman kumppaneita. Sekä organisaatioiden välinen että henkilöiden välinen yhteistyö on edistynyt kansainvälisesti ja maakunnallisesti.

Strategiaa on hyödynnetty etenkin kansainvälisessä yhteistyössä. Strategia on englanniksi ja osoittaa, että on olemassa tahtotila laajemmin. Käytännön apuna on ollut, että strategian avulla on voitu esitellä Etelä-Pohjanmaan osaamista. Strategian avulla on päästy kansainväliseen yhteistyöhön, jonka kautta saatu vertailutieto on koettu tärkeäksi.

Esimerkiksi Kasvuyrittäjyysfoorumi on tukenut kansainvälisten verkostojen rakentamista.

Sen sijaan muuhun kotimaan sisäiseen yhteistyöhön, jonka nähdään toteutuvan enemmän henkilöiden kuin organisaatioiden välillä, strategialla ei ollut merkittävää vaikutusta. Heräsi kysymys, minkälainen painoarvo tulevalle EU:n RIS3:lle annetaan Suomessa kansallisella tasolla?

”Vaatii osaamista ja resursseja, että pystyy olemaan verkostoissa.”

”Jotain kansallista ohjausta alueiden väliseen yhteistyöhön tulisi kuitenkin olla.”

ETELÄ-POHJANMAA

TEEMOJEN EDISTÄMINEN JATKOSSA

Teemat

Ruokajärjestelmää koskien kaivataan uusia ratkaisuja esimerkiksi viljelytavoissa kuten vesi- ja ilmajäljelyä. Älykkäitä ja energiatehokkaita järjestelmiä koskien nähtiin tärkeänä, että diplomi-insinöörien muuntokoulutus jatkuisi Etelä-Pohjanmaalla. Elämystuotannon uudistumista varten kaivataan enemmän digitaalisten ratkaisujen hyödyntämistä.

Toimenpiteet

Yritysten osaamisen, kehittämisen ja kansainvälistymisen tukeminen eri keinoin. Kansainvälistymistä koskien on tarvetta käytännönläheisille yritysryppäiden hankkeille. Kotimaisia ja kansainvälisiä verkostoja tulisi pyrkiä laajentamaan Etelä-Pohjanmaalla yhteisesti ryhmänä.

Muun muassa EU:n Horisontti-rahoituksen määrää tulisi pyrkiä kasvattamaan tulevaisuudessa. Hankkeiden pitkä ajallinen kesto on yrityksille ongelma. Yritykset toivovat matalan kynnyksen hankkeita, joihin olisi mahdollista osallistua vain muutaman kuukauden ajan, vaikka itse hanke olisikin kestoltaan pidempi.

Kansallisella tasolla toivotaan ministeriöltä nykyistä aktiivisempaa otetta älykkään erikoistumisen strategian ohjaukseen. Tämä tukisi myös kansallisen tason yhteistyön lisäämistä.

”Yritysten on pysyttävä mukana automaatioissa, digitalisaatioissa ja robotiikassa.”

”Miten kansallisella rahoituksella voisi edistää? BF on muuttunut haastavaksi yritysten kannalta. Esim. Kasvumoottorirahoitus ja alustojen orkestrointi. Pk-yritykseltä putoavat äkkiä hankat tällaisissa rahoitusmuodoissa.”

III JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET

ETELÄ-POHJANMAA

YHTEENVETO

Yhteenveto

Etelä-Pohjanmaalla toimeenpano on edistynyt hyvin, mistä on osoituksena mm. kansainvälisten TKI-hankkeiden määrän kolminkertaistuminen. Suurimpina hyötyinä ovat olleet uusien hankkeiden mahdollistuminen ja verkostojen laajentuminen. Verkostot ovat parantuneet erityisesti kansainvälisesti ja maakunnan sisällä.

Älykkään erikoistumisen painopistealueista näkyvimmin on edistynyt **ruokajärjestelmät**. Älykkäät ja energiatehokkaat järjestelmät edistävät myös muita painopistealueita.

Yrityskentällä **kansainvälistyminen on edennyt pienin askelin**. Etelä-Pohjanmaalla yritykset panostavat TKI-toimintaan vähemmän kuin muualla Suomessa. Haasteena älykkäälle erikoistumiselle on, miten erityisesti pk-yritykset saataisiin aktivoitua nykyistä enemmän yhteistyöhön isompien yritysten tai korkeakoulujen kanssa.

Suosituksukset jatkoon

Voidakseen parantaa strategiansa vaikuttavuutta, Etelä-Pohjanmaalla tarvitaan panostuksia koulutukseen. Esimerkiksi diplomi-insinöörien muuntokoulutukseen panostaminen tukisi maakuntaa TKI-hankkeiden lisäämisessä entisestään.

Myös yritysten kansainvälistymisen tukemista kaivataan. Osaamisen kehittämiseen ja yritysryppäiden muodostamiin kansainvälisiin hankkeisiin tarvitaan riittävä määrä rahoitusta.

Onnistuneista hankkeista tulisi viestiä merkittävästi enemmän. Nykyisellään onnistumisista ei viestitä tarpeeksi, tieto ei kantaudu yritysten korviin. Strategian konkretisointi onnistumisten kautta olisi ensiarvoisen tärkeää.

EU:N MÄÄRITTÄMÄT LÄHTÖKOHDAT ÄLYKKÄÄN ERIKOISTUMISEN STRATEGIOILLE

POLIITTISEN TUEN JA INVESTOINTIEN KOHDISTAMINEN KESKEISIIN KANSALLISIIN TAI ALUEELLISIIN PAINOPISTEISIIN, HAASTEISIIN JA TARPEISIIN OSAAMISEEN PERUSTUVAA KEHITYSTÄ VARTEN.

STRATEGIOISSA HYÖDYNNETÄÄN KUNGIN MAAN / ALUEEN VAHVUUKSIA, KILPAILUETUA JA HUIPPUOSAAMISPOTENTIALIA.

STRATEGIOILLA TUETAAN TEKNOLOGISTA JA KÄYTÄNTÖLÄHTÖISTÄ INNOVOINTIA JA PYRITÄÄN EDISTÄMÄÄN YKSITYISEN SEKTORIN INVESTOINTEJA.

STRATEGIOILLA SAADAAN SIDOSRYHMÄT TÄYSIMÄÄRÄISESTI MUKAAN SEKÄ EDISTETÄÄN INNOVOINTIA JA KOKEILUA.

STRATEGIAT PERUSTUVAT NÄYTTÖÖN JA NE SISÄLTÄVÄT VARMAT SEURANTA- JA ARVIOINTIJÄRJESTELMÄT.

ARVIO LÄHTÖKOHTIEN TOTEUTUMISESTA MAAKUNNISSA

Kaikissa arvioinnin maakunnissa strategioiden painopisteet vastasivat hyvin alueen haasteisiin ja tarpeisiin. Painopisteet ovat luontevaa jatkumoa maakuntien aluekehitysteemoihin.

Kaikissa älykkään osaamisen strategioiden painopisteet rakentuvat maakuntien selkeille vahvuuksille ja erikoistumisteemoille.

Strategioiden tavoitteina on tukea innovointia. Tämä konkretisoituu rahoitettujen hankkeiden tuloksena. Tämän selvityksen tiedonkeruulla ei ole saatu yksityisen sektorin investoinneista tietoa. Yksityisen sektorin osallisuus on yleisesti jäänyt melko vähäiseksi, ja tämä on yksi kehittämiskohta jatkossa.

Maakuntien elinkeino-yhtiöt, aluekehitysviranomaiset, korkeakoulut ja muut kunkin maakunnan kehittämisorganisaatiot ovat olleet pääasiassa hyvin mukana suunnittelussa ja toimeenpanossa.

Strategioiden tulosten seuranta on tehty vaihdellen, pääasiassa riittämättömästi. Strategiakauden aikainen seuranta ja arviointi on tärkeää myös kärkien tarkoituksen- mukaisuuden arvioimiseksi. Fokusta voi olla tarpeen muokata kauden aikana, koska on kyse kärkien edelläkävijyyden teemoista.

ARVIOINNIN YHTEENVETO

ÄLYKKÄÄN ERIKOISTUMISEN STRATEGIOIDEN HYÖDYT

PROFILOITUMINEN

Valitut kärjet ovat tukeneet maakuntien toiminnan fokusointia ja vahvistaneet maakuntien profiilia ulospäin Suomessa ja ulkomailla.

MAAKUNNALLINEN YHTEISTYÖ

Teemojen parissa tehty yhteistyö ja rahoitetut hankkeet ovat tuoneet uusia kumppaneita sekä vahvistaneet olemassa olevia verkostoja maakuntien sisällä.

KANSAINVÄLINEN YHTEISTYÖ

Rahoitettujen hankkeiden myötä on saatu uusia kumppaneita erityisesti EU-maista. Hyötynä on ollut myös osaamisen kasvu ja maakuntien tunnettuuden vahvistuminen.

HANKERAHOITUS

Hankerahoitus on merkittävin maakuntien toimijoiden strategioista saama hyöty. Rahoitus on tuonut konkretiaa valittuihin kärkiin luomalla yhteistyötä ja mahdollistamalla tutkimusta ja tuotekehitystä.

KÄYTÄNNÖNLÄHEINEN TUTKIMUS

Korkeakoulut ovat osallistuneet strategioiden laatimiseen sekä toimeenpanoon aktiivisesti. Kärkialojen ympärille on syntynyt lisää opetusta ja tutkimusta, joita tukemaan on perustettu esimerkiksi uusia professuureja.

